

Зоран Васиљевић¹

**Доц. др Татјана Јевремовић Петровић:
ГРУПЕ ПРИВРЕДНИХ ДРУШТАВА**

(Правни факултет Универзитета у Београду, 2014, стр. 522)

Компанијско право као једна од најдинамичнијих правних дисциплина полако добија и своје пратиоце на нашим просторима. Ипак, и даље сваки улазак у дубине појединих области овог предмета може да се посматра као пионирски подухват. Такав третман треба да добије и монографија која се недавно појавила под окриљем Центра за издаваштво и информисање Правног факултета Универзитета у Београду, под насловом „Групе привредних друштава“. У питању је дјело доцента овог факултета, др Татјане Јевремовић Петровић, чија је основна идеја била да се створи нека врста системског дјела које се бави проблематиком повезаних друштава-група.

Аутор је успио у својој намјери подробног и систематичног испитивања начина на која се друштва повезују да би формирала групе, чиме је створена нека врства увода у групе друштава, али је отишао и даље вршећи детаљну анализу домаћег и упоредног права које се односи на материју група, као и судске праксе која је највише развијена у њемачком, француском и англосаксонском праву. На овај начин је створено једно системско дјело којим је обухваћен велики број значајних питања група, почев од појма групе, преко питања самосталности чланица групе, пробијања правне личности, правног положаја повјерилаца друштава у групи, као и мањинских акционара зависних друштава, одговорности

¹ Доцент на Правном факултету Универзитета у Бањој Луци

органа контролног и зависних друштава, па до питања могућности постојања института колективног стечаја групе привредних друштава, појма и механизма контроле, заједничког дјеловања, повезаних лица, и сл.

Сва претходно наведена питања која припадају материји права група су довољна да укажу на изузетну сложеност ове области компанијског права. Ово уосталом показују и вишедеценијски покушаји доношења регулативе (тзв. Девета директива ЕУ) којом би се хармонизовало право група друштава на нивоу Европске уније, који су још увијек без коначног резултата. Ово, међутим, још више појачава значај резултата до којих је дошао аутор, користећи готово сву расположиву и релевантну упоредноправну грађу, правне изворе (САД, Њемачке, Француске, Белгије, Хрватске, Словеније, уз право Србије и ЕУ) и судску праксу (енглеску, француску, њемачку). Посебан допринос се састоји и у критичком приступу многим рјешењима не само српског, већ и упоредног права, што свакако може утицати на даљње унапређење и отклањање слабости у компанијском праву Србије и Републике Српске.

Садржај књиге је подијељен на пет дијелова. У првом, који носи наслов „Групе друштава као савремена појава“ (стр. 21-66), објашњавају се значај и разлози настанка и постојања групе, те регулисање групе друштава у упоредном праву са посебним освртом на сукоб између концепта индивидуалистичке примјене права, који је још увијек преовлађујући, и концепта права групе, који је у повоју. Закључује се да, иако се групе друштава веома често појављују у свакодневици и имају несумњив значај, предмет интересовања компанијског права и даље је, у основи, индивидуално друштво, његови акционари, управа и запослени. Стога се на групе махом примијењују општа правила компанијског права. Зато циљ рада и јесте да се укаже на правила којима се одређују положај и функционисање групе у постојећем систему компанијског права, на могућу примјену већ постојећих општих института

на њу и на алтернативне приступе и креирање механизма у односу на групу као цјелину.

Други дио рада (стр. 67-172) се назива „Групе друштава као правни феномен“. Овдје аутор покушава да разјасни термилошке дилеме и појам групе друштава, те изврши разграничење врста група. Нарочито је потребно одвојити појам повезаних друштава као шири појам од групе, који се потом сужава у односу на специфичне начине и врсте повезивања. Група, с друге стране, представља скуп друштава која чине економско јединство, коме право у одређеним случајевима даје одређена права или привилегије, али понекад и обавезе. Што се тиче врста, бројни су критеријуми подјела група (према броју чланова у групи, према начину настанка, дјелатности, природи везе између друштава у групи, и сл.). С гледишта правне теорије, једна од најзначајнијих подјела је према начину настанка на уговорне и фактичке групе. Значај ове подјеле се препознаје и у позитивним правима која регулишу материју група, па за разлику од фактичких група на које се углавном примијењују опште норме компанијског права, уговорне групе издвајају додатним сетом правила која се односе искључиво на њих. И наше право познаје ову подјелу, уз коришћење нешто другачије терминологије, тј. раздвајањем друштава повезаних путем капитала и оних повезаних уговором. Међутим, мора се признати да је наша регулатива доста оскудна у овој области, поготово у поређењу са оним правним системима који су боље препознали појам групе друштава у материји компанијског права (прије свега, њемачким правом).

У трећем дијелу (стр. 173-312) се анализирају односи међу друштвима из групе. Наиме, право којим се уређују групе се најједноставније може систематизовати у три групе правила: она која се баве односима између друштава у групи (што је и предмет анализе у овом дијелу), правила која имају у виду одређене интересе које покушавају да заштите (најчешће мањинских-спољних акционара) и правила којима се регулишу односи групе или друштава из групе

према трећим лицима. Као претходно питање се разматра правна самосталност друштава у групи, да би се потом прешло на анализу односа између друштава у групи (међусобни правни послови, злоупотреба имовине), механизма за уређење односа у групи (проблем управљања групом и зависним друштвима у групи), те питање механизма заштите интереса друштава у групи (превентивних и накнадних, који се свode углавном на поштовање дужности према друштву, као што су по основу сукоба интереса или лојалности) и посљедица повреде интереса друштава у групи.

Четврти дио (стр. 313-354) ове монографије се бави питањем положаја и заштите мањинских акционара (чланова) у друштвима у групи. Посебност положаја ове категорије акционара условила је да се они називају и спољним акционарима, као понекад и технички исправнијим термином, нарочито у случају кад се контрола не заснива на већинском власништву, већ на нижем проценту капитал учешћа или на неки други начин. У овом дијелу се нарочито разматрају основни проблеми који чине посебним положај спољних акционара, као и најзначајнији механизми којима се они штите, а нарочито они који су особени за групе друштава. Тако је једно од значајнијих права-право на продају акција матичном друштву, које је један од општих инструмената заштите, али има и значајну примјену у групи, нарочито у тренутку њеног настанка.

Коначно, у петом дијелу (стр. 355-480) се анализирају односи групе и друштава из групе према трећим лицима. Наиме, повезивање друштава у групи може да има и значајне посљедице на положај повјерилаца, који за разлику од других ситуација (попут статусних промјена), оvdје немају адекватну правну заштиту у тренутку стварања групе друштава, из разлога што све чланице групе задржавају свој правни субјективитет и континуитет постојања. Међутим, због могућности да права тих лица буду угрожена потребно је примјенити одређене институте њихове заштите и када су друштва повезана у групи. Према врсти повјерилаца, одговорност може бити општа, тј. да се односи на све повјериоце, или

специфична-да се примијењује само на неке (или само на уговорне, или само на деликтне-невољне). Стога је и аутор пошао од овог концепта у презентацији института заштите повјерилаца. Такође, посебно је анализиран и положај запослених у друштвима у групи.

У закључку (стр. 481-491) се указује на значај феномена група у модерном пословном свијету, који и у домаћој привреди заступаудио од скоро половине укупног капитала, добити, губитака и броја запослених. Ипак, мора се констатовати да је, за разлику од других правних области у којима се група схвата као својеврсна цјелина (попут рачуноводственог, пореског или права конкуренције), компанијско право у великој мјери остало досљедно концепту самосталног друштва. Стога и аутор, на крају, даје одређене смјернице за будући развој домаћег права, који би укључивао и посебан приступ одређеним појмовима са аспекта права група, умјесто досадашњег подвођења под општи режим компанијског права (нпр., појам контроле).

На основу свега бисмо могли закључити да је аутор уложио огроман труд у циљу стварања једног систематског дјела из материје група друштава. О томе, између осталог, свједочи и обимна литература (стр. 493-522) коју је користио, у оквиру које преко 350 библиографских јединица стране и домаће литературе (од чега 298 стране), 79 правних аката и 16 извора судске праксе. Таква обухватност и продубљеност анализе је несумњиво дала и значајне научне резултате, који су још већи с обзиром да се ради о првом систематском дјелу из материје права група, као једне од најдинамичнијих области компанијског права.

Ово дјело ће сигурно оставити траг како у правној науци, тако и у правничкој пракси ових простора. Стога га најтоплије препоручујем широј читалачкој публици која се бави материјом компанијског права, било у науци или у пракси.

